

*Jacobus Amyotus episcopus Antissiodorensis huic A
gymnasio, quod extruendum curavit, hanc inscrip-
tionem apponi voluit.*

Ad extremum hic antistes postquam factionum et bellorum civilium tempore calamitoso, multa dictu gravia, perspectu aspera, ut poeta tragicus ait, corpore exantlata atque animo pertulisset, quantum natura humana constanter ferre potest, succubuit tandem tot ærumnis oppressus, et extinctus vigor ille corporis optime constituti, et frigoris et caloris patientissimi, tum lenta febre correptus est, quæ graviter urgens pulmonum hausit spiritus, et sensim ad mortem compulit, qua undenonagenarius in Domino, ut episcopum tanto nomine dignum decuit, obdormiit Non. Febr. anno salutis 1593, sacramentis

pœnitentiæ, eucharistiæ, extremæ unctionis, ut par fuit, munitus, domesticis, clientibus, gravissimis viris, Dionysio Peronneto doctore theologo eloquentissimo, ecclesiasta pœnitentiario cathedralis ecclesiæ, Gilberto le Comte, Reginaldo Martino, Victore Camus cultoribus et canonicis assistentibus, monentibus, consolantibus, omne pium obsequium et salutare et novissimum ministerium constanter exhibentibus.

(Hæc subita dictione anno 1612 a Feder. Morello regiorum professorum decano Latine exarata sunt, ex iis excerpta, quæ M. Reginaldus Martinus secretarius ejusdem Amyoti Antissiodorensis episcopi Gallice scripserat de Vita optimi sui patroni.)

CARMEN DE MONASTERIO GEMMETICENSI

(*Neustria pia*, pagg. 263, 264, etc.)

ARGUMENTUM

Siste gradum stabilem prudens quicumque viator,
Aspice quæ graphicis sunt his depicta tabellis :
En tibi clara patent, sicut spectantis in unda,
Seu levi in speculo solet apparere figura,
Quæ fuerint hujus rutilæ primordia gemmæ.
(Gemmeticum [1] siquidem a gemma dixere priores,
Quod reliquis gemmæ præcelleret instar Eoæ.)
Inde scies quinam dederint regesque, ducesque,
Tot bona, tot terras, et opes, tot prædia, census :
Unde monoptolemi nongenti, cœlitus acti,
Strictius inclusam possent hic ducere vitam :
Quas itidem Lelegum turmæ Dacæque phalanges,
Intulerint clades ; qui tandem a sedibus imis,
Hæc loca sarcierint prisca convulsa ruinis,
Expedio brevibus complexens gesta camœnis.

PRIMA FUNDATIO DICTI MONASTERII.

Sæcula sex Phœbus cum lustris volverat octo
Virginis a partu, dum sanctus vir Philibertus,
Celtica quem genuit claro Burgundia partu,
Hos petiit fines, tanta stipante caterva
Quanta Jacob Gessen ipsam culturus eremum
Quæ licet hæc quondam spinosis horrida silvis,
Undique diversa restagnans cincta palude,
Gente prius nulla, nullis sit culta colonis,
Nec Cæleri penitus, nec dulci nota Lyæo,
Nulla tamen toto fecundior exstitit orbe,
Ille pater postquam Dagoberti munere regis
Prima hujus sacri statuit fundamina templi :
Mox quippe antiquam mutarunt omnia formam.

Hic ubi capripedum latitabant antra deorum
Solivagis habitata feris, nunc pervia sanctis,
Aurea templa nitent, instar stillantis Olympi ;
Nocte dieque preces effundunt, inclyta divum

(1) Jumièges.

B Cantica nunc resonant, nunc sacra Tonanti,
Agmina persolvunt monachorum munia laudum,
Angelicos imitata choros, ubi monstra ferarum
Horrisonis vacuas complebant vocibus auras.

Quæ prius exsuccos silvestri germine fetus
Tristis alebat humus, condensis obsita dumis,
Fertilis ambrosios cœpit producere fructus.
Taxus olens, tilis molles, aconita, cicutæ
Alcinoi silvis cedunt ; nigra bacca racemis,
Purpureæ gravidis turgent in vitibus uvæ,
Et renovatus ager dulces producit aristas.

Hic ubi crescebant calami juncique lacustres,
Luxuriant vario gemmantia prata colore :
Deque paludigenis nunc surgunt pinguis cannis
Pascua, et ingentes labuntur ab æquore pisces
Fluctibus impulsæ, quoties Latois utrinque
C Jungit horizonti roseos Titania currus,
Ac rapidus, turgente salo, reflectitur amnis ;
Ut refluant per agros, per prata virentia rivi,
Qui secunda suis irrorent frugibus arva,
Ut rigat Ægyptum septeno gurgite Nilus.

Hæc dedit ille Sator rerum, qui terminat orbem,
Maxima qui solidam statuit super æquora terram,
Sistit et immensos præscriptis finibus amnes,
Ne Cybele tumidis obruatur Thetios undis :
Imbribus et montes sterilesque humectat arenas,
Ut sua cunctiparens concedat munera tellus,
Unde trahant vitam quæcunque cibaria poscunt,
Sive per incultos errent animalia campos,
Sive secent liquidum stridentibus æra pennis,
Vel quæ monstra natant variis distincta figuris :

D Quidquid et ætherea spirando vescitur aura,
Confovet, et propria unicuique alimenta ministrat.
Denique qui quondam siccis de rupibus undas
Duxit, et ex alto demisit vertice carnes

Mannaque : seu pluvio funduntur ab æthere nimbi
 Ut populum, mirante polo, nutriret Hebræum,
 Per steriles campos desertaque rura vagantem.
 Sic sua Gemmeticis largitus dona colonis
 Fecit, ut invitis naturæ legibus olim
 Aspera quæ fuerat, fieret cultissima eremus :
 Quam circumflexo præcingit Sequana fluxu,
 Haud secus ac Arcton sinuosi cauda draconis.

DESTRUCTIO EJUSDEM MONASTERII.

Lustra octo totidem labentia sæcula cursu
 Astra penetrarunt post incunabula Christi :
 Belgica dum Getico Francorum littora bello,
 Barbarus Hastings, Dacis egressus ab oris,
 (Haud secus atque leo prædæ sitibundus ab antro)
 Impetiit, gelidam qua Francia respicit Arcton,
 Finitimasque urbes et plurima castra subegit.
 Proh scelus! Altithroni celeberrima templa tonantis
 Diruit, infesto pervertens omnia Marte.

Classibus instructis tandem, Borea que secundo,
 Sequanicos intrat portus : cito fama per urbes
 Pervolat attonitas, tantæ prænuntia cladis.
 Undique tunc misero miscetur Neustria luctu :
 Undique bella premunt, hostes grassantur, et horror
 Ingruit armorum, fulgent vexilla Cradivi.
 Hinc procul aufugiunt monachi : procul abdita Mystæ
 Haspreadum deserta petunt, ubi claustra domus.
 Nostri juris erant : ne sacrum solvere votum, [que,
 Aut efflare animam urgerentur, et obruta diris
 Corpora tormentis Stygiæ dimittere morti.

Pars tamen hic sistunt armis, et milite complent
 Hæc loca, quo possent hostes arcere minaces :
 Duxerunt satius forti succumbere letho
 Quam sacra barbaricæ spurcanda relinquere genti.

Nauticus interea expansis exercitus alis
 Fluctivagas refugi sulcando fluminis undas,
 O funesta dies ! ipsis allabatur oris.
 Ut primum armati funduntur navibus hostes,
 Obsidione premunt hujus sublimia circum
 Mœnia cœnobii, glomeratis ordine turmis :
 Primoque aggressu, tentant per tela, per ignes,
 Pandere vi portas, scalisque ascendere muros.
 Custodes contra rigidis extrudere contis,
 Crebraque per patulas tela intorquere fenestras

Ast ubi suffodiunt acta testudine Daci,
 Tortaque pulsat onus validis balista lacertis ;
 Jam vallum, nec terra tumens, nec claustra, nec
 Custodes sufficere valent, nil mœnia prosunt :
 Dant ibi saxa locum, portisque ruentibus, imas
 Invadunt arces : pars obvia corpora quæque
 Infausta sternunt, nullo discrimine, cæde :
 Semirutis alii miscent incencia tectis.

Inclita Christiparæ camerato culmine ad auras
 Ætherias surgens exstabat Virginis ædes.
 Quam ferro accisam quatiunt, et verbera crebro
 Fundamenta cavant : ast vulnere victa supremo
 Ingemuit, traxitque jugo convulsa ruinam.
 Tollitur in cœlum densato pulvere nubes

A Et concussa tremit tam vasto pondere tellus.
 Tunc aditum subeunt perfusi membra cruore,
 Prædæque accincti sacrorum fercula, gazas,
 Quotquot erant, adimunt; nec ab ulla clade quiescunt,
 Donec claustra, domos, sacrasque a sedibus ædes
 Eversas videant medios considerare in ignes.

DE EJUSDEM RESTAURATIONE.

Interea centum vicibus sol contigit orbem
 Lanigeri et Libræ : tandem cedentibus armis,
 Pacis alumna Ceres Martis compescuit iras.
 Protinus refugis duo Patres claustra relinquunt
 Haspreadum repetuntque suum pietatis asylum !
 Qui cum spectassent, horrendis obsita dumis,
 Inque vepres redigi, latebrosa que lustra ferarum,
 Quæque panomphæo fuerant sacrata Tonanti,
 In gemitus toti et lacrymas solvuntur amaras,
 Singultuque gravi vertunt ad sidera vultus.

B « O Pater, o Bonitas, aiunt, spes unica rerum,
 Qui sibi confisos nusquam dimittis inanes,
 Cerne quot excidia et clades, quot funera casus,
 Quot mala perpetimur, nostrisque medere ruinis :
 Jam memores proavis quod nostris fœdus inisti,
 Ut sicut Solymum quondam venerabile templum,
 Sic ea sacrilega restaures diruta gente,
 Quæ tibi tam celebri sunt structa palatia cultu :
 Ut tibi vota sacro monachorum turba perenni,
 Munia laudis agat solemnibus aucta triumphis,
 Priscaque jam vigeat pietas, reverentia cultus.
 Talia perstabant fundentes vota precesque,
 Thetios uberibus, soloque legumine freti.

C Nec mora: mittit opem summo qui spectat Olympo,
 Guillelmumque ducem, Rollonis sanguine cœtum,
 Cœlitus huc afflat venando flectere cursum,
 Qui monachos nactus scitari cœpit ab illis,
 Quis tam decrepitos istis vos appulit oris ?
 Quenam religio, aut vestri fiducia voti ?
 Quæ structuræ inerant tam vastis conditæ cremis
 Unde patent priscae vestigia tanta ruinæ !

Cumque rei seriem, a primis annalibus orsi,
 Ordine narrassent, ex more cibaria præstant :
 Porrigit alteruter panem, sitientibus offert
 Alter aquam : siquidem ducebant talibus ævum.
 Dux vero adversus tam vilia fercula, cedit
 Protinus hisce locis totus profusus in iras.
 Qui vix ingressus densæ penetrabilia sylvæ
 Numinis impulsu Stygium nanciscitur aprum :
 Qui rapido cursu, rauco bacchatus hiatu,
 Vulneris intrepidus transit venabula, casses,
 Semianimemque ducem culmis prostravit acutis.
 At memor offensæ mox viribus ipse resumptis,
 Hos repetit Patres, sceleris pro labe pianda :
 Sumpturusque cibum, quem spreverat, accubat
 Cœnobii hujus pollicitus sarcire ruinas, [iisdem
 Tunc fieri delubra jubet, cellasque domosque ;
 Multaque restituit, priscis subversa ruinis,
 Prædia, divitias quo possent quæstibus absque,
 Quique monoptolemi seclusam ducere vitam.

Protinus artificas sponsa mercede labori

Structuras renovare parant arctando minori
Schemate, limitibus, domuumque locique tenore
Archetypum : tandem fabrefacti encœnia templi,

A Quæ olim Christiparæ, rursus sacrantur eidem.
Quæ gregis hujus eris perpes custosque salusque.

DE SEQUENTE COLLECTIONE CANONICA MAII MONITUM.

(*Spicilegium Romanum*, tom. VI, pag. 397.)

. . . . Nunc si bibliothecæ pontificalis in canonica re divitias patefacere velim, longi nimis sermonis initium faciam. Certe de nobilissimis aliquot Græcis codicibus alio loco et tempore dicam; etenim canonici Græcorum juris insigni aliquo opere augendi, cupiditate non vana jamdiu incensus sum. Unus nunc Latinus præ cæteris me movit codex Vat. 1349, quem nemo, ut puto, præter *Ballerinios dissert. De collect. can.*, part. iv, cap. 18, 6, commemoravit, qui temporis augustiis, ut aiunt, pressi et difficultate scripturæ territi, vetustam hanc præ cæteris collectionem expendendam aliis reliquerunt. Ego igitur, hoc diligenter excusso codice, rem utiliore me facturum putavi, si ejus singillatim capitula seu titulos, ut de *Anselmo feci*, recitarem, quam si multos nomine lenus prædictæ bibliothecæ codices recenserem, quorum nuda notitia bibliographicam classem auget, scientiam juris canonici non juvaret. Est is codex membraneus foliorum majorum 225, litteris Langobardicis valde implexis exaratus, titulis rubricatis, sæculi x incipientis ætatem referens, ideoque *Lucensi Anselmo* vetustior.

CANONUM PRISCA COLLECTIO ⁽¹⁾

Incipit gratissima canonum collectio, quæ Scripturarum testimoniis et sanctorum dictis roborata legentes lætificat; ubi si quippiam discordare videtur, illud eligendum est quod majoris auctoritatis esse decernitur.

PRÆFATIO.

Synodorum exemplarium numerositatem [cod., innumeratam] conspiciens, ac plurimorum ex ipsis obscuritatem rudibus inutilem providens, nec non ceterorum diversitatem inconsonam destruentemque magis quam ædificantem perspiciens, brevem ac consonam ex ingenti silva scriptorum in unius voluminis textum expositionem digessi, plura addens ut plura describerentur, singulorum nomina singulis testimoniis præscripta composui, ne quis velut incertum quid pro quo dicat, ut cum generales titulos quos necessario proposuimus recurat, numeros diligenter observet; quibus observatis, quæstionem quam voluerit sine ulla cunctatione repperiet.

EXPLICIT PRÆFATIO.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI PRIMI

DE ORDINATIONE CLERICORUM.

1. De nomine episcopi.
2. De his qui nomen episcopi indigne usurpant.
3. De initio sacerdotum in utraque lege.
4. De nomine principis (2)
5. De ordinando principe cum sorte.
6. De quatuor generibus ordinationis.
7. De bonis principibus ordinandis pastoralis cura.
8. De malis principibus potius increpandis quam ordinandis.

B 9. Quod non debet appetere principatum nisi qui prius subjectus fuerit.

10. De aliis desiderantibus principatum indigne.

11. Quod homicidæ non debeant accipere pastorale ministerium.

12. Quod indigni sint principatu ecclesiæ qui non bene regunt domos suas.

13. De principatu non recusando.

14. De principatu non cito tenendo.

15. De malis principatum mercantibus.

16. Quod non genus nec locus sed mores ædificant principem.

17. De præcavendo principe (3).

18. De impositione manuum episcopis, seu de ordinatione.

19. Quod non unus unum ordinet.

20. De baculo et anulo episcopi.

21. Qui ordinandus sit episcopus.

22. De moribus episcopi.

23. De ætatibus et meritis quibus provehi debet ad episcopatum.

24. Quod non de alia ecclesia vocandi sint qui ordinantur, nisi in necessitate.

25. De ordinatione episcoporum.

26. Episcopatus non nisi meritis præcedentibus detur.

27. Quod extra conscientiam metropolitani non ordinetur episcopus.

28. Quod nolentibus clericis vel populis nemo debeat episcopus ordinari.

D 29. Quod non habeatur episcopus quem nec clerici elegerit, nec populus exquisiverit.

(1) Hic operis titulus et prologus scribitur in codice initio libri sexti; mihi tamen ad universum opus pertinere visi sunt.

(2) Intelligitur episcopus.

(3) Nempe de cautela in eligendo principe seu episcopo.